

В. О. Лукавенко

Інтертекстуальні мотиви
в оповіданні М. Хвильового «Ревізор»

«Ревізор» – один з реалістичних за формою творів М. Хвильового, у якому полісемантичність розкривається передусім за допомогою широких інтертекстуальних зв'язків.

1. Заголовок оповідання інтертекстуально відсилає читача до однойменної гоголівської п'єси, а якщо інтерпретувати інтертекстуальність як загальний культурно-психологічний розчин, що базується на архетипних уявленнях про буття певної етнічної спільноти, то і до загальнослов'янського уявлення про «перевірку згори» як про щось апіорі ідеальне, таке, що не має недоліків, а значить несе загрозу місцевому «неідеальному» середовищу.

2. Окремі образи оповідання, зокрема Лесі Бродської, можна визначити як особистість екзистенційного типу, що руйнує ілюзії свого попереднього життя і знаходиться у критичному стані пошуку нових ілюзій. Цей образ інтертекстуально можна пов'язати, по-перше, з образами правдошукачів, для яких повноцінне усвідомлення буття можливе лише через скоєння злочину (Раскольніков, Сорель, Варениченко та ін.). З іншого боку, Леся наділена усіма рисами образів жінок реалістичної літератури XIX століття, що живуть в умовах патріархального світу, не здатні боротися з цим світом, однак у якийсь момент розуміють неможливість свого подальшого існування в його рамках (Анна Кареніна, мадам Боварі, пані де Реналь та ін.).

Образ Валентина Бродського має інтертекстуальні зв'язки з творчістю Достоевського. Валентин Бродський – типова «маленька людина», що живе у закритому середовищі, не маючи ні сил, ні бажання з нього вирватися. Валентин Бродський, Топченко і Семен Петрович є складовими частинами єдиного образу нікчемного за своїми діловими якостями чиновника. Подібних персонажів ми можемо зустріти у творчості Пушкіна, Гоголя, Достоевського, Толстого та ін. Крім того, він глибоко вкорінений у російську соціокультурну традицію, азіатське за своєю суттю уявлення про суспільство як систему, що функціонує за чіткою ієрархією.

3. Побудова хронотопу оповідання має інтертекстуальний зв'язок з міфологічним уявленням про світобудову. У творі маємо три локуси, кожен з яких відповідає певній міфологічній моделі. Харків – сакральне ідеальне місце, що робить людей, які в ньому перебувають, щасливими (рай) або втілення «золотого часу» – минулого героїні. Провінційне містечко – недосконала сучасність, локус, що символізує боротьбу за виживання, рабство. Берестечко – місце ініціації Лесі. Тут повністю руйнуються ілюзії її минулого і сучасного і починається нове життя в *усвідомленій* (виділення наше – *Л. В.*) реальності.

Таким чином, сюжет, образи, заголовок, хронотоп оповідання мають глибоке інтертекстуальне коріння і несуть у собі додаткову конотацію, з'ясувати яку можна, лише означивши їхній інтертекстуальний код.